

УДК 635.36 : 631.5 [477.41]

**Господарсько біологічна оцінка середньопізніх сортів капусти
брюссельської в Лісостепу України**

О.Я.Жук, доктор с.-г. наук

І.М.Срібна, аспірантка

Національний аграрний університет,
Київський науково-дослідний центр Інституту
овочівництва і баштанництва УААН

Ключові слова: капуста брюссельська, сорти, стебло, урожайність, голівочки, маса, кількість

Key words: brussels sprouts, sorts, stem, yield, heads, mass, quantity

Наведено перспективні середньопізні сорти капусти брюссельської - Вертус і Розелла з Німеччини. Визначено найбільшу кількість і масу голівочок на середній частині стебла.

Perspective middle-late sorts brussels sprouts – Vertus and Rosella with Germany are expounded. Most quantity and mass heads on middle part stem are defended.

Вступ. Важливим резервом збільшення виробництва та розширення сортименту овочевих культур є вирощування малопоширених видів капусти, зокрема капусти брюссельської.

У XVII столітті в Бельгії серед капусти листової було виділено мутант, який поширився під назвою капуста брюссельська. З Бельгії вона проникла у Францію, Нідерланди, Німеччину, пізніше в Англію і Америку, де швидко набула широкого розповсюдження. У Росії цей вид капусти з'явився всередині XIX ст. Завдяки зусиллям російського селекціонера Ю.А.Грачова були отримані сорти, які пристосовані до суворих кліматичних умов [1].

Капуста брюссельська відрізняється від інших видів оригінальним виглядом. У неї на високому стеблі в черговому порядку розміщені довго - черешкові листки, а на верхівці - розетка листочків. У пазухах листків формуються маленькі головочки по всій довжині стебла діаметром 2-5 см [1].

Утворення листків та ріст стебла у капусти брюссельської продовжується до пізньої осені, а найбільшого розміру рослини досягають через 80-100 днів після садіння. Утворення головочок на стеблі проходить аналогічно утворенню головки у капусти білоголової. Рослини цього виду формують квітконосні пагони, цвітуть і утворюють насіння на другий рік життя [3].

Серед капустяних рослин капуста брюссельська є рекорсменом за вмістом мінеральних речовин (солей калію, магнію і заліза), легкозасвоюваних білків, у ній їх в три рази більше, ніж у капусті білоголовій [1], вітаміну С – в 4-5 разів більше [5]. Вона містить також вітаміни В₁, В₂, В₆, РР, вуглеводи, каротин, клітковину, ферменти та інші цінні речовини.

Смачні і поживні головочки використовують для приготування всіх капустяних страв, заморожування, консервування. З неї готують смачні супи, гарніри, відварюючи та обсмажуючи на вершковому маслі чи олії.

Капуста брюссельська має ніжний приємний смак і вживається переважно після кулінарної обробки. Але цю капусту не слід довго варити, оскільки у неї псується смак і з'являється різкий запах. На відміну від білоголової капусти брюссельську не використовують для квашення.

У зв'язку з тим, що капуста брюссельська найбагатша на фосфор серед інших видів капуст, вона має важливе значення у дитячому харчуванні [5].

Матеріали і методика досліджень. Виходячи з цього в Національному аграрному університеті проводили всебічне вивчення сортів капусти брюссельської. Досліди закладали в Київському науково-дослідному центрі ІОБ УААН відповідно до методичних вказівок „Изучение и поддержание мировой коллекции капусты” [2] та „Методика дослідної справи в овочівництві і баштанництві” [4]. Грунт дослідної ділянки – малогумусний

слабовилугуваний чорнозем. Технологія вирощування капусти брюссельської загальноприйнята для зони. Насіння у відкриті розсадники висівали у III декаді квітня, розсаду висаджували у II декаді червня за схемою 70X50см.

Для вивчення використовували середньопізні сорти різного географічного походження, зокрема з Німеччини, Чехії, Польщі, Росії. Ділянка в досліді дворядкова, по 20 облікових рослин у рядку. Площа облікової ділянки 20 м². В процесі збирання врожаю підраховували кількість і визначали масу головочок у нижній, середній і верхній частині стебла кожної з 10 рослин. Після цього вираховували середню масу головочки залежно від місця розміщення на стеблі. Враховуючи ці показники, визначали врожайність головочок на обліковій ділянці з подальшим перерахунком на одиницю площі. Крім того, оцінювали вихід товарної продукції, встановлювали тривалість вегетаційного періоду.

Результати досліджень. На основі проведених експериментальних досліджень виділено середньопізні сорти капусти брюссельської, які характеризувалися вищою врожайністю головочок (табл.1).

Таблиця 1 – Господарсько біологічна оцінка середньопізніх сортів капусти брюссельської

Сорт	Походження	Урожайність, т/га	Приріст урожаю, т/га	Товарність головочок, %	Вегетаційний період, днів
Горнет - контроль	Німеччина	8,8	-	88,6	151
Вертус	Німеччина	12,5	+3,7	92,1	146
Розелла	Німеччина	9,5	+0,7	92,8	148
Завитка	Чехія	6,8	-2,0	90,5	147
Мачуга	Польща	5,7	-3,1	89,4	147
Перфекшн	Росія	8,0	-0,8	88,4	150

Серед досліджуваних зразків найвищою продуктивністю відзначалися сорти німецького походження Вертус та Розелла, урожайність яких становила 12,5 та 9,5 т/га проти контролю. Надбавка врожаю при цьому була на рівні 3,7 і 0,7 т/га відповідно. Вихід товарної продукції у них знаходився в межах 92,1 і 92,8% порівняно з контролем – сортом Горнет(88,6%).

У сортів Перфекшн з Росії, Завитка з Чехії, Мачуга з Польщі вирощено нижчу урожайність головочок –8,0, 6,8 і 5,7 т/га відповідно, що на 0,8-3,1 т/га менше, ніж у сорту Горнет.

Тривалість вегетаційного періоду у виділених за урожайністю сортів Вертус і Розелла становила 146-148 днів, що на 5 і 3 дні менше, ніж у контрольному варіанті.

При вивченні залежності маси головочок від місця розміщення їх на стеблі, а також визначення кількості їх на різних частинах стебла було отримано такі результати (табл. 2).

Таблиця 2-Кількість і середня маса головочок з однієї рослини залежно від місця розміщення їх на стеблі

Сорт	Кількість головочок на одній рослині, шт.				Маса головочок з однієї рослини, г			
	н	с	в	на одній рослині	н	с	в	на одній рослині
Горнет - контроль	20	25	24	69±3,4	83	130	96	309±47
Вертус	24	27	25	76±5,1	132	197	145	474±39
Розелла	20	27	26	73±3,5	111	153	68	332±34
Завитка	21	27	22	70±4,5	85	119	55	259±56
Мачуга	21	27	26	74±3,7	36	120	44	163±45
Перфекшн	20	26	23	69±3,2	88	129	76	293±62

Примітка : н - нижня частина стебла, с- середня , в- верхня

Результати досліджень свідчать, що найбільше головочок зав'язувалося на середній частині стебла порівняно з нижньою і верхньою. За цим показником виділилися сорти Вертус і Розелла з Німеччини, у яких на одній рослині формувалося 76 і 73 головочки, в тому числі у середній частині стебла по 27 штук. У них відмічено найбільшу масу головочок з усієї рослини (474 і 332г відповідно) і з середньої частини стебла (197 і 153г).

У сорту Мачуга також на одній рослині утворювалось в середньому 74 головочки, але маса їх становила 163г, що на 146г менше проти контрольного варіанту та на 311 і 169г- проти сортів Вертус і Розелла.

Відповідно до маси головочок з однієї рослини змінювалася і маса окремої головочки (табл.3).

Таблиця 3- Середня маса однієї головочки залежно від місця розміщення на стеблі

Сорт	Маса однієї головочки ,г			
	н	с	в	середнє
Горнет - контроль	4,2	5,2	4,0	4,5±0,5
Вертус	5,8	7,3	5,5	6,2±0,5
Розелла	5,6	5,7	2,6	4,6±0,4
Завитка	4,0	4,4	2,6	3,7±0,6
Мачуга	1,7	3,1	1,7	2,2±0,3
Перфекшн	4,4	5,0	3,3	3,8±0,4

Найбільша маса однієї головочки у всіх сортів була на середній частині стебла. У сорту Вертус вона досягала 7,3г, сорту Розелла - 5,7г. Спостерігалось незначне зменшення маси однієї головочки у верхній частині рослини проти нижньої, але істотне в порівнянні з середньою.

Висновки. За найвищою врожайністю головочок виділились сорти Вертус і Розелла з Німеччини. Найбільшу кількість головочок усі сорти капусти брюссельської формували на середній частині стебла порівняно з нижньою і верхньою. У них відмічено також найбільшу масу.

Бібліографічний список

1. Дудченко Л.Г., Кривенко В.В. Пищевые растения - целители.- К.: Наукова думка, 1985.-128с.
2. Изучение и поддержание мировой коллекции капусты (методические указания).- Л., 1988.- 117с.
3. Мазур О. Капуста против язвенной болезни и других недугов.- Санкт-Петербург: Издательская компания « Невский проспект», 2001.- 159с.
4. Методика дослідної справи в овочівництві і баштанництві. - Харків: Основа, 2001.- 369с.
5. Сич З.Д. Мандрівка за сортом. - К.: Урожай, 1992.- 238с.